

Барбара Холлендер

Факел номер один

«Неопалима купина»

Режисер — Агнешка Холланд

Сценарій — Штепан Хулік

Оператори — Рафал Парадовські, Мартин Штрба

У ролях: Тетяна Паугофова, Ярослава Покорна, Петр Стач,

Войцех Котек, Патрік Дергел, Мартин Губа, Ігор Барес,

Адріан Ястрабан, Ян Бударж

Чехія, 2013

Промо-фото до телефільму «Неопалима купина».

Режисер Агнешка Холланд. Чехія, 2013

Агнешка Холланд у «Неопалимій купині» (*Hořící Keř*) зображує комунізм без чорно-білих схем.

Сіро-буре місто повне сіро-бурих людей. Прага, 16 січня 1969 року, п'ять місяців після входу військ країн Варшавського договору до Чехословаччини. Хтось їсть бутерброд, хтось купує газету, жінка веде за руку дитину. Молодий чоловік несе двоє білих відер. Під Національним музеєм знімає плащ, обливається бензином і наближає сірник до білого светра. Біжить, наче палаючий факел, через майдан Вацлава. Серед вражених людей. Тільки один чоловік кидається його рятувати, гасить вогонь власним плащем. Потім стоїть безпорадно збоку з обсмаленими руками. Швидка допомога забирає хлопця до лікарні. Його обличчя в «Неопалимій купині» ми не побачимо зблизка. Може, тільки на знімках у некрологах.

Повернення в молодість

Ян Палах був студентом філософії. Помирив у лікарні три дні. Прощальний лист, у якому вимагав свободи і відміни цензури, підписав: «Факел номер один». Через кілька місяців після падіння Празької весни серед чеської молоді народилася ідея самоспалення на знак протесту проти російської окупації. Зголосилося багато охочих. Було обрано десять осіб. Найкращих. Блискучих студентів, без проблем зі здоров'ям, особистих чи родинних ускладнень. Тих, кому ніхто не міг би приписати депресії чи «неосудності». Потім тягнули жереб. Палахові випав перший номер.

Його вчинок видається чужим чеській культурі, яка завжди хвалилася своїм прагматизмом. Сподівалась на витримку, а не на романтичні пориви і жертви, воліла пристосовуватись, а не бунтувати і платити за той бунт високу ціну.

«Прочитавши сценарій, був зворушений універсальністю і сучасним звучанням цієї історії: «Неопалима купина» розповідає про щоденний вибір. Не має значення, йдеться про продавця овочів з Тунісу, жінку з Індії чи студентів із Чехії», – говорить директор НВО Європи Ондржей Зах.

«Це не герої з мармуру чи заліза, а звичайні люди», – додає Агнешка Холланд.

Шукаючи режисера, який би поставив «Неопалиму купину», важко було зробити кращий вибір. Холланд працює по обидва боки океану, зняла для НВО «Постріл у серце» і частини серіалу «Тремте», чи «Право вулиці», має номінацію на «Оскар», вона – інтелектуалка, яка розуміє меан-

дри історії, і водночас – блискучий професіонал. Фільм про Палаха – для неї досвід дуже особистий. Вона завжди була безкомпромісною, вголос говорила те, що думає. Сама пережила сімейну трагедію, пізнала силу режиму й служб безпеки. Знає, яку ціну має свобода і чим треба за неї платити. А ставлячи «Неопалиму купину», повернулася у свою молодість.

У Польщі 17-річна донька Генріка Холланда, який загинув 1961 року під час гебістської перевірки в помешканні, не могла потрапити на режисуру в кіношколу в Лодзі. Поїхала до Праги навчатися у ФАМУ.

«Чуже місто, невідома культура, люди з іншою ментальністю, – розповідала мені якось. – Пережила там Празьку весну, а потім радянську інтервенцію і «нормалізацію». Бачила, як країна, яка щойно захлинулася свободою, через кілька місяців поступово занурювалася у дедалі глибше багно».

Наступні після Палаха

Вона вважає, що цей досвід її вдосконалив. Коли Палах вчинив самогубство, вона була в Польщі. Але розмовляла з приятелькою, яка організовувала студентські протести, переглядала знімки з похорон. Через місяць, коли так само покінчив із життям інший студент, Ян Зайіц, ніхто вже на те не зреагував. Як і на кільканадцять наступних самогубств.

«Можливо, це навіть вчинок Палаха спричинив, що люди осягнули ціну таких дій і відвернулися від них», – говорить Холланд. У кожному разі, вона бачила тоді, як серед народу гасне потреба свободи, як поширюється конформізм і помирає надія.

«Звичайні люди не створені до героїчних подвигів, – розмірковує Холланд. – У грудні 1981 року «Солідарність» мала 10 мільйонів членів, а на спротив проти військового стану спромоглися кілька тисяч. Слабкість і боягузтво є рисами людської натури. Такі роздуми я знайшла в сценарії Хуліка. В часи нормалізації конформізм і страх були у Чехословаччині великі. Може, тому так мало про той час сказано. Тепер нова генерація митців відчуває потребу це переосмислити».

Штепану Хуліку 30 років, «Неопалима купина» – його перший сценарій. Це тільки на перший погляд у цьому міні-серіалі йдеться про Палаха. Насправді він про те, що саме молоду людину на порозі життя штовхнуло на відчайдушний крок і що діялося потім.

Переосмислення ще попереду

Це історія його матері і брата, а також правозахисниці Дагмар Бурешової, яка виступала від рідних у процесі проти Вілема Нового. Чеський комуніст публічно назвав Палаха провокатором. Стверджував, що студент діяв на замовлення ЦРУ.

Бурешова вела пристрасну боротьбу за правду. Також заради матері (її геніально зіграла Ярослава Покорна), яка втратила сина і в жахливому розпачі в некролозі пише: «Моєю єдиною втіхою є те, що Ян віддав життя за Вітчизну, за свободу, за правду». А тлом цієї розповіді є комуністичний край. Влада боялась, що Палах може стати символом опору проти режиму. Служба безпеки 1974

року прибрала його труну з цвинтаря в Ольшанах, аби могила не стала місцем паломництва. Залякували рідних Палаха, переслідували репресіями Бурешову та її чоловіка. Бачимо комунізм інакший, аніж у комедіях багатьох чеських режисерів. Але разом з тим Холланд не дозволяє собі чорно-білих схем, показує складність людських вчинків.

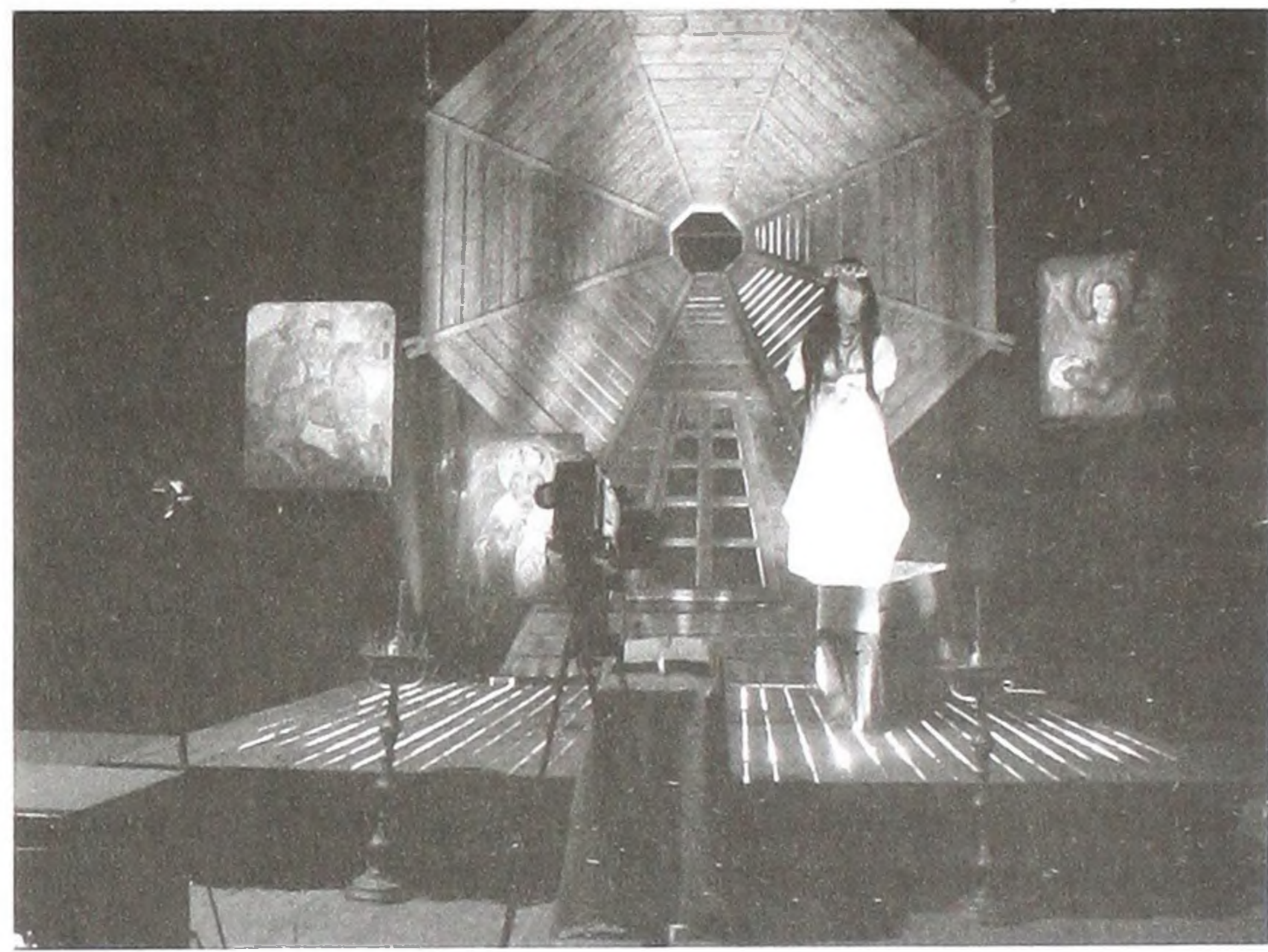
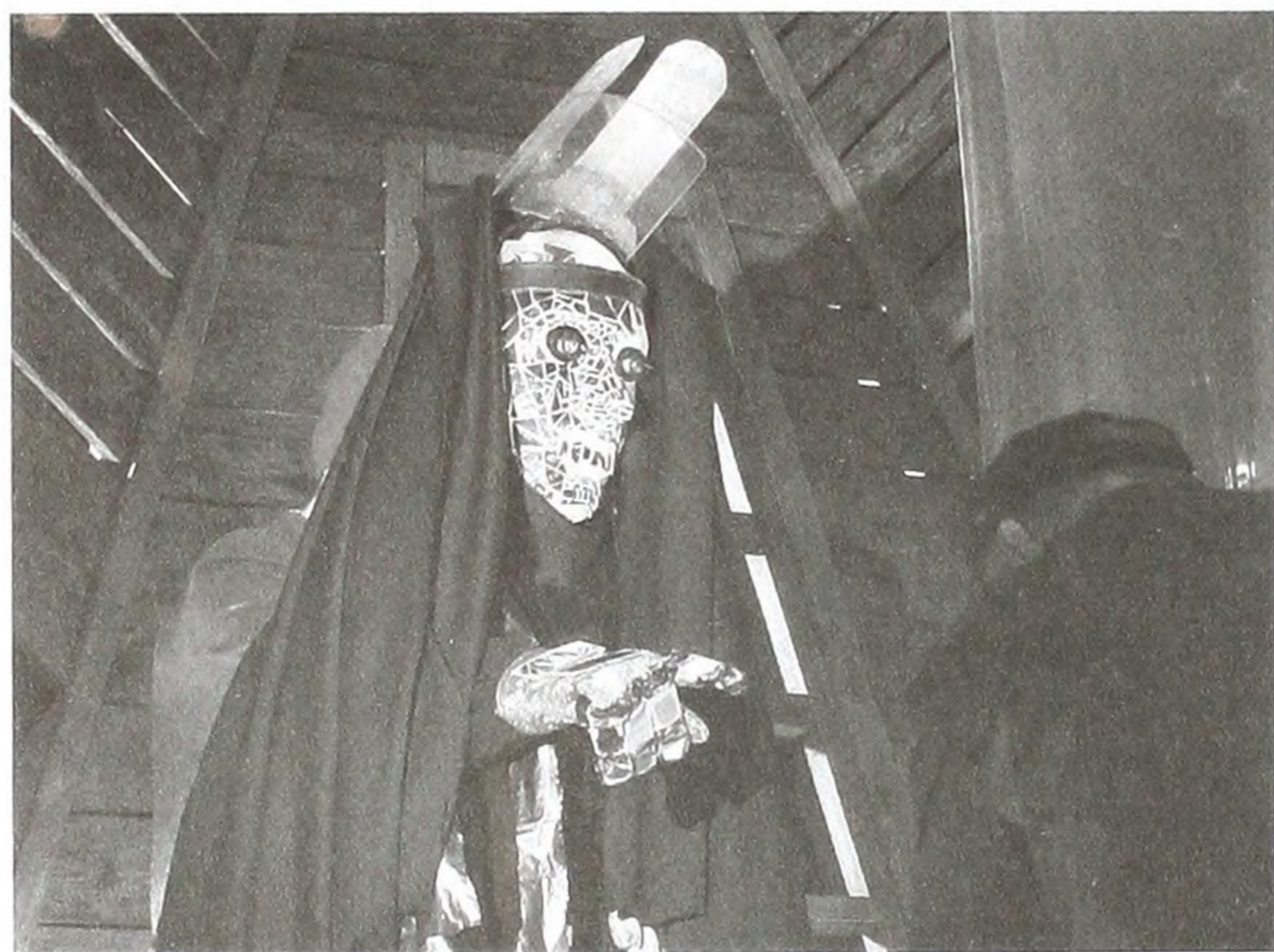
«Хотіла, щоб молоді глядачі побачили, як тоді виглядало наше життя», – говорить вона.

Шкода, що такого фільму про окупацію ще не було в Польщі.

Rzeczpospolita. 28 lutego 2013.

Лариса Брюховецька

Найвища з насолод

Декорації до фільму «Шлях до вершини» (назва робоча). Режисер Ростислав Плахов-Модестов.

6 березня я побувала в павільйоні № 3 Національної кінематеки України, де Ростислав Плахов-Модестов разом із колегами знімав науково-пізнавальний фільм під робочою назвою «Шлях до вершини». Фільм про Миколу Гоголя, про відповідальність митця перед власним талантом, про містичні речі, які зумів висловити цей тонкий і глибокий письменник. Автор сценарію і режисер Плахов-Модестов, у послужному списку якого близько 30 фільмів, частина яких здобули нагороди на різних КФ, пройшов конкурс Державного агентства з питань кіно, захистив свій проект, і на фільм було виділено кошти. Сценарій високого інтелектуального рівня, який є свого роду продовженням знятого 2009 року фільму «Загублений рай».

Той, хто цієї літньої сонячної пори читатиме цей текст, мабуть, уже забув березневі хурделиці й морози, тож йому нелегко буде уявити картину, яка відкрилася моїм очам. Порожні, темні коридори. Неопалюване приміщення (студія не має чим платити за опалення). Люди в зимовому одязі чаклюють над підготовкою зйомки: необхідно виставити декорації, макети, світло. Досвідчений кінорежисер в умовах полярної зими, що запанувала в приміщенні на Кіото, 27, спрямовує зусилля знімальної групи – художників, операторів, творців реквізиту. Слухаючи розповідь про концепцію і складне зображальне вирішення майбутнього фільму, якоїсь миті я відчула, що потрапила у фантастичну реальність, особливо, коли невдовзі почали мерзнути